

5. Криминология : учеб. для вузов / под общ. ред. д. ю. н., проф. А. И. Долговой. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Норма, 2007. – 912 с.
6. Интернет ресурс: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Тероризм>.

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ ТА СВОЄРІДНОСТІ ЇХ ПРОЯВІВ

*Тищенко Д. В.
м. Полтава*

Анотація. В статті розкривається актуальність дослідження соціально-політичних конфліктів, своєрідність їх проявів. Висвітлені особливості форм перебігу конфліктів та існуючі види захисту від них.

Ключові слова: небезпека, конфлікт, суспільство, соціум, тероризм, війна, стратегія, конвенція, захист, протидія.

Постановка проблеми. В останні роки проблема вивчення соціальних конфліктів набула особливої актуальності. Соціальний конфлікт, який буває значних масштабів, об'єктивно стає соціально-політичним. Статистика свідчить, що на сьогодні існує тенденція до збільшення кількості терористичних актів та посилення їх активності, які зростають з року в рік.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку, вчених Національного консиліуму з вивчення тероризму при Університеті штату Меріленд, на основі інформації з Глобальної бази даних тероризму (Global Terrorism Database, GTD) – найбільшої в світі статичної бази про терористичну діяльність, що містить інформацію про більш ніж 150 тисяч випадків терористичних актів за останні роки, «тероризм – це загроза або реальне застосування сили незаконними організаціями, які домагаються своїх політичних, соціальних і релігійних цілей шляхом насильства і залякування». В дослідженні Global Terrorism Index, оприлюдненому в листопаді 2017 року, був проаналізований стан у 163 країнах світу. Підкреслюється, що перші п'ять місць Global Terrorism Index, за глобальним індексом тероризму, посідали Іран (9,96), Афганістан (9,444), Нігерія (9,314), Пакистан (8,613), Сирія (8,587), а також Ємен (8,076). Україна посіла 17 місце (7,132).

Мета статті – проаналізувати причини виникнення тероризму як соціального явища, способи його уникнення та захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-політичні небезпеки досить часто виникають при соціально-політичних конфліктах, в основі яких є зіткнення двох чи більше різноспрямованих сил з метою реалізації їх інтересів за умов протидії.

Конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів, гостра суперечка, боротьба ворогуючих сторін різного рівня та складу учасників. Конфлікт передбачає усвідомлення протиріччя і суб'єктивну реакцію на нього. Конфлікти, що відбуваються в різних сферах, набувають політичної значущості, якщо вони зачіпають міжнародні, класові, міжетнічні, міжнаціональні, релігійні, демографічні та інші відносини.

Існує декілька форм перебігу конфліктів:

- відкрита (відверте протистояння, зіткнення, боротьба;
- замкнена або латентна (відвертого протистояння немає, але існує невидима боротьба).

Соціальні конфлікти поділяються на політичні (конфліктують політичні системи), соціальні (конфліктують соціальні системи) та економічні (конфліктують економічні системи – корпорації).

Поняття «соціально-політичний конфлікт» використовується, коли трапляються великомасштабні зіткнення всередині держав (громадянська війна, страйки) та між державами (війни, партизанські рухи).

Джерелами конфлікту є соціальна нерівність, яка існує в суспільстві та система поділу таких цінностей, як влада, соціальний престиж, матеріальні блага, освіта.

Соціальними називаються небезпеки, що широко розповсюджуються в суспільстві і загрожують життю і здоров'ю людей. Носіями соціальних небезпек є люди, що створюють певні соціальні групи. Особливість соціальних небезпек полягає в тому, що вони загрожують великій кількості людей. До них відносять всі протиправні форми насилля, вживання речовин, що порушують психологічну і фізіологічну рівновагу людини, шахрайство, самогубство та інші дії, спрямовані на нанесення шкоди здоров'ю людини.

Соціально-економічні процеси, що відбуваються в суспільстві породжують соціальні небезпеки. Саме наявність адекватної правової системи може бути основною умовою попередження і захисту від соціальних небезпек. Залучення громадськості та краща інформованість населення про можливість появи соціальних небезпек, а також про можливі наслідки від їх прояву, також є елементом захисту від соціальних небезпек.

Соціальні небезпеки класифікуються за такими ознаками, як

- за походженням (небезпеки, пов'язані з психічним впливом на людину (шантаж, шахрайство); небезпеки, пов'язані з фізичним насильством (розбій, бандитизм, терор, гвалтування, утримання заручників); небезпеки, пов'язані з вживанням речовин, що руйнують організм людини (наркоманія, алкоголізм, паління); небезпеки, пов'язані з хворобами (СНІД, венеричні захворювання); небезпеки самогубства);

- за масштабами подій (локальні, регіональні, глобальні);

- за статевовіковими ознаками (характерні для дітей, молоді, жінок, чоловіків та людей похилого віку);

- за організацією (випадкові, навмисні).

До соціально-політичних небезпек відносять тероризм, захоплення заручників та важливих об'єктів, виникнення локальних військових конфліктів на міжетнічній, релігійній основі та епідемії.

Війна – це збройна боротьба між державами (їх коаліціями) або соціальними, етнічними та іншими спільнотами; з точки зору полемології – збройна боротьба між державами, іноді в одній державі (громадянська); крайня ступінь політичної боротьби, ворожих відносин між певними політичними силами.

Мета війни полягає у нав'язуванні противнику своєї волі. При цьому ініціатори можуть переслідувати і непрямі цілі – зміцнення своїх внутрішньополітичних позицій; дестабілізація регіону в цілому; відволікання і зв'язування сил противника. Для ініціатора, метою є світ кращий ніж довоєнний (Ліддел Гарт «Стратегія непрямих дій»).

Часто не має явної межі між стороною-агресором і стороною, котра обороняється, бо обидві сторони перебувають в стані агресії і залежить лише від тактики (хто першим почне атакувати). В таких випадках цілі війни обох сторін однакові, бо вони прагнуть нав'язати свою волю для поліпшення свого становища ніж було до воєнного періоду.

Існують такі типи воєн як асиметрична, антипартизанська, бліцкриг; війна на виснаження; війна четвертого покоління; громадянська; забута; війна другого покоління – індустріальна; інформаційна; колоніальна; міжусобна; партизанська;

позиційна; посередницька, превентивна, війна третього покоління – сучасна; превентивний ядерний удар; світова.

Тероризм – це форма політичного екстремізму, застосування найжорстокіших методів насилля, включаючи фізичне знищення людей, для досягнення певних цілей; антигуманний спосіб вирішення політичних проблем в умовах протистояння, зіткнення інтересів різних політичних сил.

Тероризм можна визначити як політику залякування, пригнічення супротивника силовими засобами. Тероризм поділяється на такі види як політичний, релігійний та кримінальний.

На сьогодні, тероризм має міжнародний характер, який порушує міжнародний правопорядок. Причини його виникнення мають соціальний характер і пов'язані з великими відмінностями між рівнем життя людей, дотриманням прав і свобод особистості в різних країнах світу.

Тероризм розподіляється на такі види як ядерний, технологічний, інформаційний, сільськогосподарський, хімічний та біологічний. Найбільш поширеними терористичними актами в світі вважаються такі терористичні акти як напади на державні або промислові об'єкти, що призводять до матеріальних збитків, що є ефективним засобом залякування та демонстрації сили; захоплення державних установ або посольств (супроводжується захопленням заручників, що викликає серйозний громадський резонанс); захоплення літаків або інших транспортних засобів (політична мотивація – звільнення з тюрми товаришів по партії, кримінальна мотивація – вимога викупу); насильницькі дії проти особистості жертви (для залякування або в пропагандистських цілях); викрадення (з метою політичного шантажу для досягнення певних політичних поступок або звільнення в'язнів; форма самофінансування); політичні вбивства (радикальний засіб ведення терористичної боротьби); вибухи або масові вбивства (розраховані на психологічний ефект, страх та невпевненість людей).

На сьогодні тероризм став одним із найнебезпечніших викликів міжнародній безпеці, перетворився на глобальну проблему, став соціально небезпечним для суспільства, багатогранним за цілями та видами проявів. Він отримав можливість використовувати у своїх злочинних цілях досягнення науки і техніки, та у низці випадків став проводитися за участю державних органів, отримав «статус» міжнародного тероризму.

Перед загрозою зростання масштабів тероризму особливого значення набуває співпраця держав у боротьбі з ним. З метою боротьби з тероризмом загальнодержавного рівня в рамках ООН розроблена система протидії поширення міжнародного тероризму. Женевська конвенція 9 квітня 1958 рік – про відкрите море, містила низку статей про боротьбу з тероризмом у відкритому морі (піратством). Гаазька конвенція 6 грудня 1970 рік – про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден. Монреальська конвенція 23 вересня 1971 рік – про боротьбу з незаконними діями, спрямованими проти цивільної авіації. Вони регламентують співпрацю держав у боротьбі з терористичними актами, що загрожують одному з найвразливіших засобів пересування.

При ООН з 1973 року діє спеціальний комітет з тероризму, який працює над виробленням та узгодженням правових норм, підготовкою міжнародних договорів та конвенцій; виявленням та вивченням причин, що породжують тероризм; розробкою заходів боротьби з ним.

Глобальна контртерористична стратегія Організації Об'єднаних Націй (UN Global Counter-Terrorism Strategy) – це міжнародний акт, який визначає загальний стратегічний підхід до боротьби з тероризмом у світовому масштабі. Цей унікальний глобальний документ прагне зміцнити національні, регіональні та міжнародні зусилля по боротьбі з тероризмом; наголошуючи, що тероризм є неприйнятним у будь-який

його проявах; який включає в себе практичні кроки із запобігання тероризму і боротьбі з ним. Глобальна контртерористична стратегія ООН, основою якої є резолюція ГА ООН та План дій, що міститься в додатку, є повним набором узгоджених принципів та збалансованих заходів з реагування на загрозу міжнародного тероризму, які повинні бути реалізовані як одне ціле, об'єднуючи цілі безпеки, верховенства закону і загального світового розвитку.

Головними принципами антитерористичної боротьби за стратегією ООН є:

- всі форми і прояви тероризму представляють серйозну загрозу миру та безпеці, внаслідок чого визнаються злочинною поведінкою; всі форми і прояви тероризму підлягають рішучому осуду, незалежно від того, проти кого вони спрямовані, де відбуваються та які цілі переслідують;

- необхідно посилити міжнародне співробітництво з метою запобігання та протидії всім формам і проявам тероризму;

- боротьба проти міжнародного тероризму повинна вестися під керівництвом Генеральної Асамблеї ООН. ГА ООН має найбільш широким представництвом, є основним міжнародним органом, компетентним вирішувати питання міжнародного тероризму, що зумовлює необхідність посилення ролі ООН та Генеральної Асамблеї в цьому питанні.

Глобальна Контртерористична Стратегія ООН містить 4 основні компоненти:

1. Заходи щодо усунення умов, що сприяють поширенню тероризму.

2. Заходи із запобігання тероризму і боротьбі з ним.

3. Заходи щодо зміцнення потенціалу держав із запобігання тероризму і боротьбі з ним і зміцненню ролі системи ООН в цій сфері.

4. Заходи із забезпечення загальної поваги прав людини і верховенства права в якості фундаментальної основи для боротьби з тероризмом.

Таким чином, конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів, боротьба ворогуючих сторін різного рівня та складу учасників. Джерелами конфлікту є соціальна нерівність, яка існує в суспільстві та система поділу таких цінностей, як влада, соціальний престиж, матеріальні блага, освіта. Зростання кількості терористичних актів, непередбачуваність наслідків цих актів викликають велику стурбованість світу, який все більше активізує свої зусилля в боротьбі з тероризмом.

Список використаної літератури

1. <http://ua.textreferat.com/referat-2152-2.html>
2. https://pidruchniki.com/18041204/bzhd/nebezpeki_sotsialno-politichnogo_harakteru_vpliv_zhittyediyalnist_lyudini
3. <http://www.refine.org.ua/pageid-242-1.html>
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/Глобальна_контртерористична_стратегія_ООН
5. https://uk.wikipedia.org/wiki/Світовий_показник_тероризму
6. https://pidruchniki.com/1541010450847/bzhd/sotsialno-politichni_nebezpeki_yihni_vidi_osoblivosti_sotsialni_psihologichni_chinniki_riziku_povedi_nkov
7. https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Війни_за_типом